

МБОУ « Ивансолинская основная общеобразовательная школа»

*1-ше классыште марла лудмаш дене
эртаралтше*

"Марий йомак-влак"

урок

Туньктышо: Макарова Л.П.

2012 ий

Марла лудмаш урок.

Урокын темыже: Марий калык йомак-влак дене палдарымаш.

Урокын цельже: марий калык йомак-влак дене палдарымаш; йомакын тун шонымашыжым почын пуымаш.

Урокын задачыже:

- 1) Йомак-влакын шарлен толмо корныж дене палдараш; мо тугай йомак, умылтарен кодаш;
- 2) Йомакын онайжым ончыкташ; содержанияйым шарнаш туныкташ;
- 3) Йомак гоч айдемын койыш-шоктышыжым почын пуаш; поро паша осалым сена манмым умылтараш;
- 4) Сайын лудаш да сылнын каласкалаш туныкташ.

Кучылтшаш материал: С.Д. Дмитриев, Азбука. 1ужаш, «Маска ден марий», «Рывыж ден каза», марий калык йомак книга-влак (выставке), йомак-влак гыч сюжет-влак, компьютерный презентаций, Аксяй дн Уनावий герой-влак.

Личностный УУД:

- *Шкем рашемдымаш.*
- *Смыслообразований да нравственно-этический виктарымаш* (Ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш).

Регулятивный УУД:

- *Тунемше-влакын* шинчымашым ден моштымашым тергымаш.
- *Тунемме* пашам шкевуя аклымаш.
- *Шке шонымым* умылтарен да каласкален моштымаш;
- *Тушкан да коктын* пашам ышташ тунеммаш.

Познавательный УУД:

- *Шке ончылан* йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.
- *Турло информацийым* кучылт моштымаш.
- *Библиотека дене* кылым кучымаш .
- *Турло семын* йодышым шынден лудмаш.

Коммуникативный УУД:

- **Турло йоным** кучылтын, лудын моштымаш.
- **Сылнын лудаш** туныктымаш.
- **Чонан – влакын** илышыште кулешлыкшым рашемдаш туныкташ.
- **Тушкан пашам ышташ кумыландаш.**

1. Урокын эртымыже:

Урок изирак почеламут гыч туналеш: поро шулышым, сай кумылым пуртымаш дене туналеш.

Кажне кечын, школыш толын,

Шинчына ме парт коклаш.

Туныктышын йукшым колын,

Кол(ы)штына ме туткын раш.

Йоча-влак, ончалза-ян доскашке.(1-ше слайд)

Таче мемнан деке моткочак мотор удыр ден рвезе-влак толыныт. Нуно тендан дене палыме лийнешт. Лумышт: Уनावий ден Аксяй. Айста, меат палыме лийына. (Кажне йоча шке лумжым каласен кода). Ончалза, кузе нуно моторын чиеныт: марий вургеман, марий койышшыт дене мемнам таче ик портыш нангаят. Чыланат келшеда? Меат тендан дене таче Аксяй ден Уनावийлан порын гына шкена палымынам, моштымынам ончыктышаш улына. Ваш-ваш шыргыжалын, кумылым нолтен, ме йомак портыш вашкена. **(2-шо слайд)**

Могай паша таче вуча? (йоча-влак доскашке ончалын, вашмутым пуат).

Могай цельым шындена да кузе ыштышаш пашанам шуктена, урок мучаште рашемден кодышаш улына. **(Познавательный УУД, Личностный УУД)**

Мо тугай йомак? Кузе тудо шарлен? Молан кулеш? Теве нине йодыш-влак мемнам вучат. Йомак нерген мемнан унана-влак палдараш

туналыт.

2.Уनावий ден Аксяйын каласкалымыштым йоча-влак раш колыштыт.

(Туныктышын каласкалымыже)

Мланде умбалне шуко турло калык ила. Кажныже шке йылмыж дене мутлана. Мемнанат шкена шочмо йылмына уло. Тудын дене ме кочан-кован йомакштым колыштына. А мо тугай йомак? Ко шонен луктын? (Йоча-влакын вашмутышт).

Шукерте ожнак тудо калык коклаште шарлен. Кажне ялыште сайын, каласкален моштышо ен лийын. Тудым ик уста «йомакзе» манын лумденят. Йомакым телым каласкаленыт. Кузе тудо шарлен? Йомакым коча уныкажлан, уныкаже кушкын шумекше шке шочшыжлан каласкален. Тыге йомак ик тукум гыч вес тукумыш моткоч кумдан шарлен. Йомак еным куандара, воштылта. Осалым ужмышудымын ончаш, сайым пенгыдемдаш тарата. Марий калык вольык, янлык нерген шуко йомакым чонен. Тидым умылтарашат куштылго: тудо ожнысекак вольыкым ончен, чодыраште илен, янлык койышымат шымлен.

Ожно тудо ойлымо дене гына шарлен гын, ынде кызыт йомакым книга дене савыктен, чумырен луктыт. **(Унавий книга выставкым ямдылен).**

Утларакшым йоча-влак янлык-влак нерген йомакым колышташ йоратеныт.

Йоча-влак, могай йомакым паледа? Кузе йомак туналеш? А кошартыме шомакше могай? Ко каласкален пуа? Йоча-влак «Реве», Куку чыве», Йошкар Упш» да тулеч молаымат шарналтат. **(Регулятивный УУД, Коммуникативный УУД). (4-9-ше слайд-влак)**

Нине йомак-влак могай калыкын йомакше улыт? (рашемден кодымаш).

Йомак-влак 3 турло лийыт:

- ✓ Янлык-влак нерген;
- ✓ Бытовой – ялысе паша, сомыл нерген;
- ✓ Волшебный – юзо йомак-влак.

Физкультминутка. «Тумна, тум-тум» йомак гыч ик сюжетым модын ончыктымаш. (10-шо слайд)

3. Унавий ден Аксяй шуко йомакым палат. Таче тендам «Марий ден маска» марий калык йомак дене палдарат.

4. Туныктышо йомакым каласкала.

Йоча-влак туныктышын каласкалымыже почеш тергат, йомакын геройжо - влак дене палыме лийыт. **(11-ше слайд)**

Йоча-влак, молан тиде изи ойлымашым **йомак** маныт? (Йоча-влак вашмутым пуат: маска пушенгым руа, трупкам пурлеш, мурен колта). Тыге чынже огеш лий.

- Содержаний почеш паша.

- ✓ Молан маска марий почеш ыштылын?
- ✓ Марийын могай койышыжо келша?
- ✓ Маска тыланда келшыш але уке?
- ✓ Йомакыште мо эн онайын чучо?
- ✓ Кунам воштылмыда шуо?
- ✓ Йомак келшыш? Мо дене?
- ✓ Маска мрийын могай койышжым чын ален? (**патырлык, пашам йоратыше**).

- Текстеште вашмутлан келшыше предложенийым кычалмаш.

6. Йомакым черет дене лудмаш. (Эн сай лудшым Унавий рашемда). (Познавательный УУД, Коммуникативный УУД)

7. Йылме лывыртыме паша. Йомакым икте-весылан пар дене каласкалымаш.(Регулятивный УУД)

8. Жап кодеш гын туныктышо «Рывыж ден каза» йомакым лудын пуа.

Тиде йомаклан могай сурет-влакым ышташ лиеш? (Йоча-влакын вашмутышт).

9. Унавий ден Аксэй викториным ямдыленыт . Тудын дене паша.

•Йомакым пале – викторине.

Сурет почеш йомак-влакым палымаш. Предмет-влак: муно, чыве, коля, каза, пире, агытан, меран. **(12-13-шо слайд-влак)**

10. Иктешлен кодымаш. Йомакыште, чынжымак мучашлан эреак порылык сена. Моло калык ойпого коклаште моткоч кугу верым налеш. Йомакым каласкалаш туналат гын, ойленат от пытаре. Садланак марий калык «Йомакын печыже уке» манеш. Молан? Йомак – нимучашдыме ойлымаш, каласкалымаш. Тунгжо – чыла шонен лукмо. Турлыжат лиеш: шоналташ лийдымын шучко сурет, каласен моштыдымо кугу паша, утен каен воштылмаш. Шуко йомакыште – тун геройжо – поро пашам йоратыше, шыма-койыш шоктышан айдеме. Сандене йомакым лудаш кумылан лийышаш улына.

11. Йоча-влак, тачысе урокышто мом уым пален налынна, ыштышаш пашанам шуктенна але уке? (Йодыш-влаклан йоча-влакын вашмутышт). Тачысе урок тыланда келшыш мо? Молан?

Урок келшен гын, Унавийлан пеледышым полеклена. (Шке шонымым аклымаш). (14-ше слайд)

12. Урок мучаш. Унавий ден Аксяй йоча-влак дене чеверласат да вес гана толаш сорат. (РегулятивныйУУД, Коммуникативный УУД)

Литератур:

1. С.Д. Дмитриев. Азбука, 1-ше ужаш, 1 класс, 120-124с.
2. С.Д. Дмитриев, В.М. Дмитриева. Кокымшо классыште лудмаш. 82-83 с., 1988 ий.
3. Петухова А.Н. Детский фольклор народа мари. Й-Ола, 2004 ий.
4. Сескем. Хрестоматий. 1994 ий.
5. А.М. Юзыкайн. Юзо туня.. Й-Ола, 2002 ий.

Марла лудмаш урокын технологический картше

Урокын этапше	УУД кучылтмаш	Туныктышын сомылжо	Тунемшын сомылжо	Слайд-влак
Уроклан ямдылалтмаш (психологический настрой)	Коммуникативный УУД Регулятивный УУД	1.Почеламутым шарныкта. 2.Марий калык йомак-влак дене палдарымаш; йомакын тун шонымашыжым почын пуымаш.	1.Кажне кечын, школыш толын, Шинчына ме парт коклаш. Туныктышын йукшым колын, Кол(ы)штына ме туткын раш. 2.Марий калык йомак-влакым палаш; каласкален мошташ; шке шонымым рашемден кодат.	Урокын темыже: «Марий калык йомак-влак дене палдарымаш»
Шинчымашым тергымаш	Личностный УУД Коммуникативный УУД Регулятивный УУД	Фронтальный паша. Доскасе дене паша.	Ваш кутырен канашымаш. Йоча-влак цельым шындат.	Мемнан унана-влак
Проблемым шындымаш	Личностный УУД Регулятивный УУД	Мо тугай йомак? Проблемный ситуацийым рашемда.Йомакын турло лиймышт.	Фронтальный паша. Руш калык йомакым палат.	

<p>У материалым тунеммаш.</p>	<p>Личностный УУД Коммуникативный УУД Регулятивный УУД Познавательный УУД</p>	<p>Тачысе урокын сомылжо могай лиеш? Книгасе йомакым каласкала. Ко возен?</p>	<p>Книгасе йомак почеш тергат, вашмутым кычалыт. Шке семын лудыт.</p>	
<p>Физкультминутка</p>			<p>«Тумна, тум-тум» йомак гыч модын ончыктат.</p>	
<p>Самостоятельный паша.</p>	<p>Личностный УУД Регулятивный УУД</p>	<p>Учебник почеш паша. «Эн сай лудшо конкурс». Палемден кодымаш (+)</p>	<p>Тушкан ваш кутырен пашам ыштымаш Суретлан келшыше предложенийым кычалыт. Пар дене каласкалымаш..</p>	
<p>Урокым иктешлымаш. Рефлексий.</p>	<p>Личностный УУД Коммуникативный УУД Регулятивный УУД</p>	<p>Урокышто шындыме цельым шуктенна але уке? Мо дене палыме лийна? Йомакын осал да поро вийжым умылтарен кода. Урок келшен? Молан?</p>	<p>Йомакын кулешлыкшым умылтарен кодат Келшен гын, Уनावийлан пеледышым полеклат.Суретым ыштат да чиялтат).</p>	